

Република България
ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

С Т А Н О В И Щ Е

на тема:

**« ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
И ВЪЗМОЖНОСТИ В КОНТЕКСТА НА ДИГИТАЛНОТО БЪДЕЩЕ НА ЕВРОПА»**

(разработено по собствена инициатива)

София, 2020 г.

Председателският съвет на ИСС взе решение за разработване становище на тема: „Дигитална трансформация в България – предизвикателства и възможности в контекста на дигиталното бъдеще на Европа“.

Разработването на становището бе разпределено на Комисията по труд, доходи, жизнено равнище и индустриални отношения, Комисията по икономическа политика и Комисията по социална политика.

За докладчици бяха определени Радосвет Радев - член на ИСС от група I – работодатели и Пламен Димитров – член на ИСС от група II- синдикати.

На свое заседание от 14.09.2020 г. Пленарната сесия прие становището.

1. Изводи и препоръки

- 1.1. ИСС счита, че дигиталната трансформация и отражението ѝ върху всички обществени процеси са въпроси от стратегическо значение за разгръщане на икономическия потенциал, подобряване на условията на труд и качеството на живот, особено в контекста на застаряващото население¹, но същевременно изправя обществото пред непознати досега рискове.
- 1.2. ИСС е убеден, че в новите условия на глобална конкуренция Европейският съюз (ЕС) има всички шансове да бъде модел за модерно, устойчиво и бързо развиващо се общество на благоденствие и солидарност с водеща роля в света. В тази връзка ИСС приветства последователните стъпки на Европейската комисия (ЕК) за създаване на европейска стратегия за Цифрова трансформация², която работи за хората, за открита и конкурентна икономика и за устойчиво общество.
- 1.3. ИСС смята, че драстичните промени във всички сфери на обществения живот, предизвикани от технологичния скок, неминуемо водят до необходимостта от промени в управлението и институциите. Промени настъпват и в системите на пазара на труда, образованието, здравеопазването, транспорта, околната среда и др. Промени ще настъпват и във финансовите, данъчните и социалноосигурителните системи. Следователно ефектът ще бъде значителен във всички видове пазари – паричния, стоковия и трудовия.
- 1.4. Според ИСС предизвикателствата пред труда в контекста на дигитализацията на редица дейности са многопластов проблем, който изисква мултидисциплинарно проучване. ИСС счита, че следва да се предприемат действия за разширяване на статистическата база с данни за пазара на труда и променливите, които му оказват влияние в условията на дигитална икономика. По този начин ще се улесни вземането на аргументирана и правилна позиция по много въпроси, на които в момента все още няма категоричен отговор. ИСС напомня, че в свое становище Европейският икономически и социален комитет (ЕИСК) призовава за по-добри статистически данни и повече научни изследвания относно последиците от изкуствения интелект (ИИ) за заетостта и труда, включително проучвания за специфичните за отраслите въздействия.³

---

¹ Вж повече на: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/ageing-well> и <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/ehealth>

² Съобщение на Комисията – „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“, COM(2020) 67.

³ Становище на ЕИСК, INT/877 „Координиран план за изкуствения интелект“.

- 1.5. Според ИСС дигиталната трансформация ще изисква значителни инвестиции от страна на частния и на публичния сектор. Колкото повече се забавят тези инвестиции във времето, колкото е по-труден достъпът до финансиране, толкова повече средства ще са необходими в бъдеще на всеки работник, за да увеличи своята производителност на труда, и на всеки предприемач, за да увеличи конкурентоспособността си. Независимо от предприетите стъпки България съществено изостава в стратегическото планиране в областта на дигитализацията на икономиката. ИСС отново напомня, че незавършеното изграждане на електронно правителство в България затруднява процеса на цифровизация.
- 1.6. Дигиталната трансформация, изразена чрез внедряване и използване на съвременни цифрови технологии в областта на материалното и нематериалното производство с цел повишаване на общата факторна производителност и конкурентоспособността на предприятията, води и до професионална трансформация.
- 1.7. ИСС подчертава значението на цифровите умения и компетенции за повишаване възможностите за адаптация на човешкия капитал към променящите се изисквания на работните места и пазара на труда. Решаваща роля ще има образователната инфраструктура, която трябва да осигури условия и възможности за придобиването им. ИСС препоръчва на българското правителство да насочи повече усилия към мерки за стимулиране на дигиталната компетентност и дигиталната култура от ранна детска възраст през целия трудов живот.⁴
- 1.8. ИСС препоръчва да се развива процесът по „учене през целия живот“ (УЦЖ) именно поради бързото развитие на технологиите и необходимостта от непрекъсната преквалификация на работната сила. Подобна политика е важно да бъде насочена и към пилотно създаване на секторни фондове за квалификация, където основна роля да имат социалните партньори. Според ИСС държавата и социалните партньори трябва да предлагат и развиват алтернативни форми на обучение (цифрови платформи, мобилни приложения, онлайн курсове и т.н.).
- 1.9. Висшето образование следва да отразява световните тенденции, които да подпомагат дигиталната трансформация, в т.ч. персонализирано обучение чрез свободен избор на „път през курса“, проектно базирано обучение и повече самостоятелна работа и активност на студентите, интерпретация на данни – от факти към знание, промяна в методите на оценяване и ролята на преподавателите.
- 1.10. ИСС с тревога отбелязва, че ръстът на неравенствата в доходите се задълбочава както в глобален, така и в национален план. ИСС констатира, че в условията на дигитална трансформация все по-отчетливо се откроява рискът от поява на нови

---

⁴ Като част от тези стратегии би могло да се разглежда и създаването на специален орган/институция или адаптирането на вече съществуващ към определено административно звено, където да наблюдава количественото и качествено изменение в професиите.

неравенства, основани на ограничена възможност за дигитална свързаност, за обмен на данни, на доходи и богатства, на географски дадености, на интелектуална собственост и др. ИСС смята, че неравенствата са причина за намаляването на доверието в европейски и национални институции и ограничаването им е от съществено значение за устойчивото развитие на ЕС.

- 1.11. ИСС смята, че неравенствата винаги са били част от икономическите системи. Следователно те трябва да се разглеждат като системен проблем на съвременните общества, а не като нещо извънредно. Въпросът с тяхното ограничаване до приемливи за обществото граници винаги трябва да бъде на дневен ред, особено в условията на нова технологична революция, пред която сме изправени като общество.
- 1.12. С особена тревога ИСС се отнася към евентуалната загуба на работни места в процеса на дигиталната трансформация, когато не само изчезват традиционни професии, но и цели отрасли се преобразяват чрез дигитални иновации. Работните места, които ще бъдат застрашени, представляват съществена част от работната сила в България и ЕС, като за тях е налице риск от невъзможност за осигуряване на алтернативна заетост, което ще доведе до увеличаване на структурната безработица.⁵
- 1.13. Според ИСС основните предизвикателства пред пазара на труда са свързани с технологична безработица, навлизане на нестандартни форми на заетост, застаряване на населението на национално ниво и в общ европейски план и дигитална некомпетентност, опасност от ограничаване обхвата на колективното преговаряне. Тези предизвикателства следва да получат адекватна реакция в политиките по пазара на труда, за да не се стигне до ерозия на трудовите стандарти, загуба на доверие и разширяване на неравенствата от всякакъв тип.
- 1.14. България продължава да заема незадоволителни позиции в различни индекси и изследвания, измерващи навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото⁶, цифровизацията на индустрията⁷, готовността за бъдещето на производството.⁸ За 2019 г. и 2020 г. страната ни е на последно място в ЕС-27 в класацията на индекса „DESI”. Този факт, според ИСС, изисква оценка и анализ на ефекта от действащите документи, формиращи средата за дигитализация и цялостно преосмисляне на прилаганите подходи.

---

⁵ Административно обслужване, търговия на едро и дребно, транспорт и логистика, рутинните процеси в промишлеността и строителството, консултантските услуги и др.

⁶ Европейска комисия, Индекс за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI), <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/digital-economy-and-society-index-desi-2020>

⁷ European Commission, Monitoring progress in national initiatives on digitising industry, Country report, Bulgaria, July 2019.

⁸ World Economic Forum, in collaboration with A.T. Kearney, Readiness for the Future of Production Report 2018.

- 1.15. В България предстоят ключови инвестиции в сферата на технологичната инфраструктура като Национален център по мехатроника и чисти технологии, Европейски суперкомпютърен център, Център за върхови постижения в областта на големите данни и изкуствения интелект и други. При тясно сътрудничество с бизнеса и развитие на публично-частното партньорство сходни проекти могат да бъдат ефективни инструменти за повишаване на нивото на дигитализация в българската икономика. ИСС с тревога констатира, че в България инвестициите в научноизследователска и развойна дейност (НИРД) като дял от БВП са на последно място в сравнение с останалите държави - членки на ЕС 27. При средноевропейско равнище около 3% в България те все още са по-малко от 1%.
- 1.16. ИСС препоръчва анализ на действащата нормативна и организационна рамка с оглед обезпечаване нужното ниво на киберсигурност както при комуникацията на гражданите и бизнеса с институциите, така и за защита срещу кибератаки, насочени към предприятията. От съществено значение за устойчив темп на дигитализация на икономиката е наличието на надеждна и сигурна ИКТ инфраструктура, обслужваща основните икономически и обществени сектори⁹, която се ползва с доверието на всички заинтересовани страни.
- 1.17. ИСС препоръчва прилагането на комплекс от мерки за подпомагане на българските предприятия в разработката и разпространението на собствени продукти и в преминаването към производство на „умни продукти“, включително чрез създаване и използване на центрове за върхови постижения, изграждане на демонстрационна еко-система в областта на цифровизацията, повишаване на капацитета за внедряване и работа с цифровите технологии.
- 1.18. ИСС призовава да се окаже специално внимание и подкрепа на малките и средните предприятия (МСП). В условията на бързи технологични промени и оспорвана конкуренция МСП не разполагат с достатъчен човешки, финансов и технически капацитет, за да продължат да бъдат конкурентоспособни, а всъщност устойчивостта както на националната, така и на европейската икономика в значителна степен се дължи на устойчивостта на МСП.
- 1.19. ИСС подчертава, че в условията на пандемията, предизвикана от КОВИД-19, се създадоха условия за ускорено развитие на дигитализацията както в икономиката, така и в администрацията и редица процеси, свързани с комуникация, образование и управление, бяха цифровизирани за много кратко време. Според ИСС това явление обхвана и бита и заслужава да се анализират механизмите, които бяха приложени,

---

⁹ Административно обслужване, образование, здравеопазване, финанси и др. Отсъствието или недостатъчно развитата обществена инфраструктура намалява ефекта от реализираните за нови иновативни технологии в производствения сектор, което съответно рефлектира върху разходите и конкурентоспособността.

често и на доброволни начала, за да се създаде среда за ускорено цифровизиране и след преминаването на тази здравна криза.

- 1.20. ИСС апелира да се разработи и приеме национална стратегия относно ИИ в контекста на „Бялата книга за изкуствения интелект“¹⁰ на ЕК или изкуственият интелект да бъде съществена част от Националната стратегия за развитие „България 2030“¹¹. Социалните партньори и гражданското общество следва да бъдат припознати като водещи участници в процеса на дигитална трансформация и проводници на мерки за дигитализация на предприятията.
- 1.21. ИСС обръща внимание на посланията от проведената тристранна среща на върха на 23.06.2020 г. за приноса на социалните партньори в успешното развитие на процеса на възстановяване на Европа след пандемията от КОВИД-19. В рамките на срещата европейските социални партньори заявяват своята убеденост, че през следващите години всички усилия трябва да бъдат насочени към това да се гарантира, че финансирането, предвидено с инструмента за възстановяване NextGenerationEU¹², се изразходва правилно, като се стимулират необходимите структурни реформи и се осигуряват инвестиции за по-солиден просперитет и създаване на работни места.

2. Въведение

- 2.1. Процесите на дигитална трансформация са част от т.нар. Четвърта индустриална революция, чиято характерна особеност е, че редица технологии се заменят с други за много кратък период и водят до промени във всички сфери на обществения живот. ИСС припомня, че под термина Четвърта индустриална революция се разбират технологии, които съчетават хардуер, софтуер и биотехнологии. Тази революция е белязана от иновативни пробиви в области като роботика, изкуствен интелект, нанотехнологии, квантови компютри, биотехнологии, интернет на нещата, безжични технологии (5G), 3D печат, напълно автономни превозни средства и др. В този смисъл вече са налице редица доказателства за принадлежността на понятието цифровизация към много по-голямо по мащаб преструктуриране на всички елементи на обществения живот.
- 2.2. ИСС приема, че европейският дебат за това, как да реагираме на дигиталната революция в политически план, ще бъде една от най-решаващите дискусии през следващото десетилетие. В този смисъл, е необходимо да се солидаризират усилията

---

¹⁰ COM(2020) 65 final - Бяла книга за изкуствения интелект: „Европейски подход към върхови постижения и доверие“.

¹¹ В края на юни 2020 г. бе публикувана предварителна визия на Стратегия за развитието на изкуствения интелект в България до 2030 г. - Изкуствен интелект за интелигентен растеж, поставена като приоритет във „Визия, цели и приоритети за Националната програма за развитие: България 2030“; <http://www.bas.bg/wp-content/uploads/2020/07/Proposal-National-Strategy-AI-2030-24June2020.pdf>

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=COM:2020:456:FIN&from=EN>

на цялото европейско общество – на институциите на европейско и национално ниво, на научната общност, на социалните партньори и на гражданските организации.

- 2.3. ИСС е убеден, че дигиталните технологии трябва да бъдат средство за постигане както на по-конкурентна икономика, така и на по-справедливо общество. В тази връзка ИСС разглежда трите основни документа на ЕК - Бялата книга за изкуствения интелект¹³, „Европейската стратегия за данните“¹⁴ и „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“¹⁵, като основа за бъдещото развитие на Европа с една обща дигитална стратегия.
- 2.4. В допълнение към европейските документи ИСС отбелязва, че българското правителство публикува за обсъждане в края на юни предварителна визия на Стратегията за развитието на изкуствения интелект в България до 2030 г. – „Изкуствен интелект за интелигентен растеж“, а на 15 юли прие националния стратегически документ „Цифрова трансформация на България за периода 2020 - 2030 г.“, а в края на август представи за обсъждане Проект на Концепция за развитието на изкуствения интелект в България до 2030 г.
- 2.5. В свои актове¹⁶ ИСС настоява за разработване на стратегия за изкуствения интелект и счита, че поради закъснението на този стратегически за бъдещето на страната ни документ е наложително да се проведе широка дискусия по него със социалните партньори и гражданите в контекста на предстоящото приемане на Националната програма за развитие „България 2030“.
- 2.6. ИСС подчертава, че в контекста на планиране и програмиране на оперативните програми за следващия програмен период 2021 - 2027 г. в процеса на разработване на Национална програма за развитие „България 2030“ предстои да се намерят важните за прогреса на България решения. Тези решения според ИСС трябва да са резултат от широк национален дебат със социалните партньори и гражданите.
- 2.7. ИСС отбелязва, че в България различните аспекти на дигитализацията са обхванати от множество национални стратегически и нормативни документи, а същевременно отговорностите за тях са разпределени сред множество институции. Това разделение на цели и задачи води до затруднена комуникация и до забавяне на много от процесите.
- 2.8. ИСС напомня, че ЕК изгражда своята Стратегия за цифров единен пазар¹⁷ върху три основни стълба – „Достъп“ на потребителите и бизнеса до цифрови стоки и услуги,

---

¹³ COM(2020) 65 - Бяла книга за изкуствения интелект: „Европейски подход към върхови постижения и доверие“.

¹⁴ COM(2020) 66 – Съобщение на Комисията - „Европейската стратегия за данните“.

¹⁵ COM(2020) 67 - Съобщение на Комисията – „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“.

¹⁶ Становище на тема: „Бъдещето на труда: предизвикателствата на Четвъртата индустриална революция“.

¹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex:52015DC0192>

„Среда“ – създаване на подходящи условия за развитие на цифрови мрежи и иновативни услуги, „Икономика и общество“ – максимизиране на потенциала за растеж на дигиталната икономика. Чрез прилагането ѝ се цели осигуряване на съгласувани и координирани действия и увеличаване на въздействието на европейските, националните и регионалните политики.

- 2.9. ИСС подкрепя предложените приоритетни сектори за първия етап на изпълнение на Стратегията ИИ (2021 - 2023 г.) – научни и научноприложни изследвания; интелигентно селско стопанство; интелигентно извличане на данни в здравеопазването, тъй като са очертани теми, по които в България има изграден капацитет и готовност да започне работа в изброените области.
- 2.10. В тази връзка ИСС очаква с интерес пакета от документи по законодателния акт за цифровите услуги на ЕК¹⁸, който ще предложи ясни правила за достъпа до единния пазар на цялата индустрия, включително за доставчици на интернет услуги, търсачки, облачни услуги и социални мрежи, ще засили контрола и отговорността на онлайн платформите и ще защити основни права на гражданите като например сигурността им при електронна идентификация, когато споделяйки информация онлайн, са поставени под контрол.
- 2.11. Настоящата позиция на ИСС по отношение на дигитализацията е следствие от приети предишни документи, свързани с процеса на технологично обновление, в които анализира влиянието на новите технологии в различни сектори на обществените отношения. Целта на този акт на ИСС е да фокусира вниманието на управлението на всички нива, на социалните партньори и на гражданското общество върху необходимите промени, свързани с предстоящото развитие на европейското общество.

3. Предизвикателства

3.1. Пазар на труда

3.1.1. ИСС е убеден, че Четвъртата индустриална революция изисква балансиран подход, при който технологичното развитие е съпътствано от социална справедливост. Взаимообвързването на двата аспекта е ключов елемент от прехода на Европа и на страната ни към следващия етап от индустриалното развитие.

3.1.2. Според ИСС нарастващият дял на временните работници в международен план може да се превърне в една от причините, поради които размерът на разликата в заплащането и производителността в отделните държави членки да се променя динамично в зависимост от тяхното ниво на развитие - глобализационно,

---

¹⁸ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-services-act-package>

интеграционно и технологично. Това ще породи повече неравенства и ще забави процесите по реална конвергенция в целия Европейски съюз (ЕС).

- 3.1.3. Работните заплати са резултат от влиянието на множество на брой фактори, а българският работник може да загуби конкурентоспособност заради липсата на последователна политика от страна на държавата по отношение на въпросите, свързани с технологичните трансформации.
- 3.1.4. Според ИСС институциите на пазара на труда трябва да бъдат гъвкави, да осигуряват сигурност и да постигат справедливо разпределение на възможностите и рисковете по отношение на качеството на заетостта и достъпа до пазара на труда.
- 3.1.5. ИСС припомня, че степента на технологичен напредък предопределя и производителността на всеки работещ. ИСС отбелязва също, че връзката между производителност на труда и работна заплата е на път да се загуби.¹⁹ В момента тя се проявява асиметрично, но в дългосрочен период ще отслабва, т.е. производителността на труда ще оказва все по-малка роля по отношение определянето на размера на работната заплата.
- 3.1.6. Според ИСС основните предизвикателства ще бъдат - технологичната безработица, несигурната заетост, нестандартните форми на заетост, ниската или никаква възможност за договаряне на ключови елементи от трудовия процес, дигиталната некомпетентност, цифровото разделение, както и застаряването на населението на национално ниво и в общ европейски план.
- 3.1.7. В тази връзка ИСС счита, че основните възможни предизвикателства за труда от навлизането на нестандартните форми на заетост в резултат на технологичния прогрес могат да се синтезират по следния начин:
- Загуба и трансформиране на работни места, изискващи ниски и средни нива на умения, и създаване на други, които изискват по-високи нива на компетенции.
  - Ерозия на трудовите стандарти поради липсата на дефинитивен апарат и преки ангажименти от страна на правителствата.
  - Създаване на цифрово управление и риск от загуба на доверие между ръководителите и служителите.

---

¹⁹ Костов, Л. (2019). Производителност на труда и работна заплата: Сравнителен анализ на страните от ЕС. Дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“. УНСС https://ras.nacid.bg/api/reg/FilesStorage?key=e14c321a-e56c-40d6-8a7f-b23b498e3559&mimeType=application/pdf&fileName=%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F_%D0%9B%D1%8E%D0%B1%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2_%D0%9A%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2.pdf&dbId=1

- Разширяване на неравенствата от всякакъв тип.
- Нарастване на разликата между търсените налични умения от бизнеса и обучението във висшето образование.

3.1.8. ИСС със загриженост отбелязва, че връзката между застаряването на нацията и производителността в България следва модела на обърнато U, което показва, че нацията застарява, а населението в трудоспособна възраст все повече намалява. Съответно намалява статистически вероятността да се повиши производителността на труда без наличието на инвестиции в нови технологии.

3.1.9. Същевременно е налице и друга тенденция - повече от 80% от хората, родени след 1990 г. са активни в социалните медии и ползват съзнателно интернет и дигиталните устройства.²⁰ Във връзка с това ИСС счита, че се създават предпоставки за нарастване на дигиталните неравенства между отделните поколения, което е заплаха за работните места, за заетостта.

3.1.10. ИСС изразява опасения, че работните места, които ще бъдат застрашени от дигитализацията, са на офисни служители, чиновници, работещи в сферата на търговия на едро и дребно, транспорт и логистика, рутинни работници в преработваща промишленост, строителство, някои в областта на финансовите услуги, преводачи, таксиметрови шофьори, отделни консултантски услуги и др. Тези професии представляват голяма част от работната сила в ЕС и в нашата страна и съществува риск от невъзможност да се намери алтернативна заетост на много хора, което съответно ще увеличи структурната безработица.²¹

3.1.11. С оглед изведените предизвикателства пред пазара на труда в България ИСС счита, че е наложително да се предприемат целенасочени и спешни политики в образователните системи и обученията на работното място, защото разликата между търсените и предлаганите качества на работната сила нараства. Част от тези политики биха могли да бъдат насочени към увеличаването на инвестициите в умения, насърчаването на ученето през целия живот с акцент повишаване квалификацията за цифрови умения и ИКТ и др. Подобна политика е важно да бъде насочена и към пилотно създаване на секторни фондове за квалификация, където основна роля да имат социалните партньори. Това ще подпомогне правилното дефиниране на необходимите компетенции, както и тяхното придобиване, тъй като социалните партньори разполагат с много повече инструменти и гъвкавост, когато става въпрос за специфични групи

²⁰ Global Digital Compass, 2018

²¹ CEDEFOP (2012). Future skills supply and demand in Europe. Forecast 2012. European Centre for the Development of Vocational Training (CEDEFOP). Luxembourg: Publications Office of the European Union. ISBN978 92 896 1128 2. ISSN 1831 5860. doi: 10.2801/93487. <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications/20633.aspx>

хора, отрасли, професии и т.н. Препоръки в тази насока ИСС нееднократно е заявил в свои актове²², което още веднъж подчертава важността на проблема и необходимостта от пълен консенсус по него.

3.1.12. ИСС подчертава, че общата тенденция за България се изразява в остаряването на едни професии и тяхното постепенно отпадане, но в същото време и с появата на нови професии. Въпреки това в България няма отдел/институция, която да наблюдава количественото и качествено изменение в професиите. Затова ИСС препоръчва да бъде създаден такъв отдел/институция, който да събира и обработва статическа информация, която да подпомага процеса на формиране на политики.

3.2. Образование и умения

3.2.1. ИСС счита, че политиката за образование и обучение е най-важният фактор в процеса на технологична трансформация и се солидаризира с препоръката на ЕИСК, че ЕС трябва да възприеме цялостен подход към политиката за образование и обучение, като вземе предвид нейните двупосочни връзки с други области като политиката за данните, научноизследователската, иновационната и индустриалната политика, както и икономическата и социалната политика.

3.2.2. ИСС обръща внимание на извода на СИФ (2016)²³, че 65% от децата, които сега започват началното си образование, в крайна сметка ще имат напълно нови професии, които в момента дори не съществуват. Затова ИСС счита, че е необходимо да се изгради качествено нова образователна инфраструктура, която да отговоря на изискванията на дигиталната трансформация.

3.2.3. ИСС напълно споделя твърдението, че дигиталните технологии са навсякъде около нас - от професионалния до личния ни живот, и притежаването на базова дигитална грамотност и умения се е превърнало в предпоставка за ефективно участие в днешното общество. ИСС с удовлетворение отбелязва, че изразеното многократно становище за своевременното обновяване на учебните дисциплини и модернизация на образователната система е намерило място в проекта на българското правителство относно дигиталната трансформация.

---

²² Становище на тема „Възможности за развитие на политиката за младите хора в България“; Становище на тема „Бъдещето на труда: Предизвикателства на Четвъртата индустриална революция“; Анализ на тема „Нови финансови инструменти за развитие на ученето през целия живот“.

²³ WEF. The Future of Jobs: Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution. January 2016.

- 3.2.4. ИСС приветства създаването на Общо европейско пространство на данни за уменията, което да намали несъответствията между образователната и обучаващата система, от една страна, и нуждите на пазара на труда, от друга страна.
- 3.2.5. ИСС оценява положително предвидените действия на ЕК за общата грамотност по отношение на данните, което ще допринесе за увеличаване дела на населението на ЕС с основни умения в областта на цифровите технологии от сегашните 57%, на 65% до 2025 г.²⁴ Подобна цел и действия трябва да бъдат поставени и постигнати и на национално ниво, не само на средноевропейско, например по отношение на индекса „DESI”, където страната ни е на последно място в ЕС за 2019 г. и 2020 г. (под 40). За да се гарантира догонващото развитие на страната ни, темповете на нарастване, които се залагат като цел на национално ниво, трябва да бъдат по-високи спрямо средноевропейските темпове на прираст, които ЕК очаква и е предвидила през следващите години.
- 3.2.6. ИСС откроява пет основни тенденции в областта на висшето образование, които са следствие от нововъведенията и общите промени в света на обучението за адаптация към дигиталната трансформация: проектно базирано обучение, интерпретация на данни – от факти към знание, оценяването и изпитите ще се променят от тестове към проекти, преподавателят/менторът става все по-важен фактор в процеса. ИСС препоръчва научните центрове и университетите да изграждат европейски и национални мрежи, чрез които да споделят свои постижения, изследвания, открития и иновации, както и стандарти за обучение. Тази промяна следва да бъде отразена в учебните програми.
- 3.2.7. ИСС счита, че образованието следва да дава възможност на гражданите да развиват нови форми на критично мислене, включително „осведоменост по отношение на алгоритмите“ и способност да се разсъждава върху въздействието на ИИ върху информацията, знанията и вземането на решения.²⁵
- 3.2.8. ИСС отчита, че българското училище направи голяма крачка към осъществяване на учебен процес изцяло в електронна среда. За да проучи опита и изводите от приложението на дистанционното обучение, ИСС проведе онлайн дискусия с директори и учители от различни

²⁴ COM(2020) 66 final – „Европейската стратегия за данните“.

²⁵ COM(2020) 67 final - Съобщението на Комисията „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“.

видове училища в България, синдикални и работодателски организации в сферата на образованието.

3.2.9. ИСС счита, че се открояват няколко конкретни препоръки, насочени към: съчетаване на присъствена и дистанционна форма на обучение; преодоляване на дефицитите с електронните ресурси; необходимост от промени в методите на обучение от разстояние в електронна среда; създаване на национално хранилище с безплатни образователни ресурси; необходимост от непрекъснат процес на квалификация на учителите за изграждане на цифрови умения; унифициране на платформите за работа в електронна среда и роля на учителя и родителите в обучението от разстояние в електронна среда.

3.2.10. ИСС счита също, че след провеждане на задълбочен анализ на резултатите от проведеното обучение от разстояние в електронна среда е необходимо да се разработи специализирана нормативна уредба (стандарт) за този тип обучение, която да регламентира нейното прилагане при различни обстоятелства и форми на обучение и да гарантира равен достъп до образование в електронна среда.

3.2.11. ИСС счита, че при изготвянето на стратегическата рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението за периода след 2020 г., на новия план за действие в областта на цифровото образование и на актуализираната програма за умения следва да се отчетат направените изводи и препоръки на отделните държави членки във връзка с дигиталната трансформация на системите за образование и обучение, като се наблегне върху качеството и предизвикателствата, като осигуряване на приобщаване, предоставяне на равни възможности и насърчаване на сближаването.

3.3. Неравенства

3.3.1. ИСС отбелязва, че успоредно с навлизането на новите технологии в света и в частност в ЕС, се наблюдава процес на нарастване на неравенството в доходите, в богатствата, в интелектуалната собственост и т.н. Факти и аргументация

могат да се намерят в редица наднационални анализи²⁶ и доклади на ЕК^{27,28}, становища на ЕИСК²⁹, официални данни на Евростат и т.н.

3.3.2. ИСС с тревога отбелязва, че усещането за справедливост в обществата от Европа намалява, европейските институции, а в частност и национални институции се ползват с понижено доверие. ИСС смята, че един от пътищата за връщането на доверието в институциите е предотвратяването на нови и затварянето на стари неравенства. В този смисъл ангажирането на ЕС със стратегия за прехода към Четвъртата индустриална революция се явява като лост за постигане не само на икономически напредък и устойчиво развитие на ЕС в глобалната конкуренция, но и гарантиране на повече солидарност и демокрация в европейското общество.

3.3.3. ИСС предупреждава, че концентрирането на ползите и капитала само в един малък процент от жителите на планетата се изостря и от така наречения „ефект на платформата“, чрез който опериращите в дигитална среда организации създават мрежи, които свързват купувачите и продавачите на най-различни продукти и услуги. По този начин те се възползват от все по-голяма икономия от мащаба, но заедно с това са налице социални рискове. Затова е необходимо да се намерят начини за балансиране на ползите и рисковете от ИИ, от цифровите платформи, като се осигурят откритост и възможности за по-широк кръг от участници в иновациите на микро- и макрониво³⁰.

3.3.4. Вече е практически доказано, че държавите, които най-рано могат да си позволят приложението на нови технологии, ще си осигурят по-ниски разходи за труд, по-висока производителност, както и водещо място в конкурентната среда.³¹ ИСС със загриженост отбелязва, че множество сравнителни анализи и показатели свидетелстват за неблагоприятната позиция на България и страните от региона по отношение на дигиталното развитие, което може да се окаже ключов фактор за бъдещето развитие на регионалните неравенствата в рамките дори на ЕС-27.

3.3.5. ИСС счита, че достъпът до свързаност, която е фундаментът за дигиталната трансформация, създава реални възможности за икономическо и социално развитие на региони, които са отдалечени и недотам развити, на селските и планинските региони. Обикновено тези региони са силно засегнати и от

²⁶ Bruegel, основано на изследването от 2013 г. на Карл Фрей и Майкъл Озбърн от Оксфордския университет - C.Frey and M. Osborne. The Future of Employment: How susceptible are jobs to computerization, 2013.

²⁷ <https://ec.europa.eu/research/social-sciences/index.cfm?pg=policies&policyname=inequalities>

²⁸ https://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy_reviews/policy-review-inequalities_en.pdf

²⁹ <http://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/wealth-inequality-europe>

³⁰ Становище „Бъдещето на труда: предизвикателствата на Четвъртата индустриална революция“.

³¹ Становище „Бъдещето на труда: предизвикателствата на Четвъртата индустриална революция“.

демографските тенденции на обезлюдяване и застаряване. Затова ИСС настоява ЕК да обърне сериозно внимание и да създаде възможности на тези региони за дигитална свързаност, за да се развият в синхрон с останалите областнодетелствани големи градски райони.³²

3.3.6. Според ИСС следва да се обърне внимание и на съобразени с пола мерки за премахване на цифровите разделения в контекста на Четвъртата индустриална революция както в Европа, така и в България. В резултат от съществуващи разлики между половете в областта на ученето и образованието жените ще се възползват в по-малка степен от възможностите за заетост в свързани с науките, технологиите, инженерството и математиката професии.³³

3.4. **Предприемачество и бизнес среда**

3.4.1. Българските предприятия са наясно с ползите от внедряването на цифровите технологии. Най-голям ефект те очакват от икономия от мащаба, подобро планиране, увеличаване на конкурентоспособността, ефективно събиране и анализ на данни, подобро обслужване, по-високо качество, прилагане на нови бизнес модели и прозрачност на бизнес процесите. Значителни са очакванията и за положителен ефект от индивидуализиране на продуктите, добавяне на стойност за клиента и създаване на иновативна и дигитална култура.

3.4.2. Незавършеното изграждане на електронно правителство затруднява процеса на цифровизация. Едва 20,68% от администрациите имат изградена административна информационна система за комплексно административно обслужване.³⁴ На национално ниво следва да бъдат поставени срокове за цифровизация на административното обслужване, с конкретни графици за отделните регулаторни режими, като се отчита тяхната значимост и тежест за гражданите и бизнеса. ИСС счита, че трябва да се обърне съществено внимание върху преодоляването на прекомерната административна регулация³⁵ върху малките и средните предприятия, особено при осигуряване на съответните ресурси за развитие.

---

³² Становище „Планинските и полупланинските райони в България – проблеми и възможности за развитие“.

³³ ОИСП (2017 г.). Going Digital: The Future of Work for Women („Цифровизиране: бъдещето на труда за жените“). Информационен документ относно бъдещето на труда.

³⁴ Според „Доклад за състоянието на администрацията през 2019 г.“, приет с Решение №326/14.05.2020 г. на Министерския съвет относно броя, количеството и качеството на електронни услуги, предоставяни на бизнеса и гражданите, както и цялостния процес по предоставяне на услугата - подаване на искане/заявление, проследяване на извършването, заплащане, получаване.

³⁵ По смисъла на Закона за ограничаване на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност.

- 3.4.3. ИСС счита, че с оглед постигането на синергия в областта на електронното управление е необходимо ясно разграничаване на функционалните отговорности и задължения на административните държавни структури (в т.ч. и на различните хоризонтални и вертикални връзки), които в момента са смесени или се припокриват.
- 3.4.4. ИСС счита също, че е подходящо да се приложи интегриран подход с използване мненията и становищата на специалисти от различни области, включително инженери, юристи, икономисти, които да предложат адекватни механизми и варианти за прилагане на законовите разпоредби с цел да се реализира подходяща защита срещу кибератаки, насочени към предприятията.
- 3.4.5. Възможна пречка пред развитието на предприятията и използването на цифровите технологии в някои случаи са недостатъчните познания, оценка на риска и разбиране на висшето ръководство, как дигитализацията променя бизнесмоделите или контекста на конкуренцията. Рискът от грешни решения, пропуски и загуба на конкурентоспособност³⁶ е значителен при осъществяване на фрагментирани, припокриващи се или неподходящи технологични и ИКТ инвестиции.
- 3.4.6. ИСС отбелязва, че предизвикателство пред предприятията е несъответствието в темпа на развитие на технологиите, очакванията на потребителите и адаптирането на предприятията към промените. Бързото развитие на технологиите обуславя нови и по-високи очаквания на потребителите към персонализирани продукти и услуги. Същевременно възможностите и обновяването на технологиите, процесите, продуктите в предприятията се развиват с по-бавни темпове.
- 3.4.7. Улесняване процеса на консолидация може да се постигне чрез единни и секторно неутрални стандарти за услуги и семантика чрез общи комуникационни структури – мрежа и протоколи; общи правила за киберсигурност и защита на данните; общ език – включително знаци, азбука, речник, синтаксис, граматика, семантика, прагматика и култура.
- 3.4.8. Според ИСС закъсняват задълбочената дискусия и анализът на това по какъв начин изкуственият интелект ще трансформира икономиката и в частност бизнеса, както и ползите от внедряването му. Сред част от

---

³⁶ Според различни изследвания 70% от цифровите инициативи не постигат целите си. Напр., вж: <https://ditech.bg/pet-pravila-za-vuvezhdane-na-digitalni-tehnologii-v-kompaniite/>; https://cio.bg/analizi/2016/05/27/3436960_progress_digitalnata_transformacija_e_prioritet/; <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/the-how-of-transformation>.

обществото, това води до възприемане на изкуствения интелект като заплаха, която ще доведе до загуба на работни места чрез изместване на хората.

3.4.9. ИСС отбелязва, че процесите на дигитализация и обединяване на производствените мощности със системите на ИКТ зависят от индивидуалните характеристики и размера на предприятията. Основните трудности, с които се сблъскват МСП във веригата на доставките и интегрирането им в процесите на дигиталната икономика, могат да се обобщят до:

- липса на осведоменост относно високотехнологичните решения и потенциалните предимства от прилагането им в производствените процеси;
- недостиг на финансови ресурси за закупуване на необходимата технология;
- невъзможност за инвестиране в дейности по изследвания и иновации за създаване на необходимата технология, когато тя не е лесно достъпна;
- ограничен достъп до инструменти за тестване на решения и съвременни технологии;
- недостиг на висококвалифицирани експерти в областта на ИКТ за внедряване и използване на модерни решения.

3.4.10. Внедряването на нови модели на организация на дейността (включително цифровия бизнес модел чрез създаване на стойност, основана на развитието на ползите за клиентите с помощта на цифрови технологии), изисква прилагането на дългосрочна ИТ стратегия, съобразена със стратегията на предприятието. ИТ е инвестиция, предоставяща по-добър контрол, проследимост, възможност за вземане на бързи, точни и навременни управленски решения.

3.4.11. ИСС препоръчва прилагането на комплекс от мерки за подпомагане на български предприятия за разработка и разпространение на собствени продукти и за преминаване към производство на „умни продукти“, включително чрез:

- Използване на центрове за върхови постижения (Center of Excellence) като споделени съоръжения или обекти, които да осигуряват достъп до водещи техники и технологии, най-добри практики, изследвания, подкрепа, обучение и фокус върху дигитализацията, с което ще се

осигури разпространението на нови иновативни бизнес модели, процеси, услуги и технологии за „Индустрия 4.0“, включително и чрез използването на 5G мобилни мрежи.

- Изграждане на демонстрационна екосистема в областта на дигитализацията и „Индустрия 4.0“, чрез тестови центрове за изпробване/апробиране на технологии и виртуални производства, за подпомагане процеса на ускореното интегриране на България в европейски и международни програми, инициативи и мрежи, които са свързани с развитието и прилагането на „Индустрия 4.0“.
- Подкрепа на МСП за повишаване на капацитета за внедряване на цифрови технологии, свързани с техните бизнес и оперативни процеси, за по-нататъшно цифровизиране в ключовите области на управление на процеси, компютризиране и свързаност въз основа на стандартни модели и протоколи.
- Разработване и прилагане на програми за подобряване на управленския капацитет за работа с цифрови технологии - например добри производствени практики, 6-сигма, статистически модели; използване на облачни технологии и социални медии; осъществяване на продажби онлайн и електронно фактуриране.

3.4.12. ИСС отбелязва, че интегрирането на цифровите технологии в производствения процес изисква значителни инвестиции, които са носители на риск и несигурност във времето, висок дял невъзстановими разходи за допълнително обучение и привеждане на системата в оперативна готовност, както и в редица случаи на ниска възможност за бъдещи промени и настройки. Нито един предприемач не разполага с неограничени възможности и време. Необходими са баланс и целесъобразност на оптимизиране на процесите на автоматизация, ресурсите и времето.

3.5. Граждани и потребители

3.5.1. ИСС констатира, че положителната тенденция на проникване и развитие на интернет достъпа и свързаните с него технологии създават редица предизвикателства относно липсата на умения за използване на цифровите технологии и изправят голяма част от европейските граждани пред непознати досега рискове и заплахи. Сред тях могат да се открият физическата безопасност, особено при децата; неприкосновеността на личното пространство и личната информация; кражбите на картови данни

и измамите при плащания; фалшивите новини, зловерните влияния и радикализъм и др.³⁷

3.5.2. Интернет предоставя благодатна почва за прилагане на множество измами, които не се ограничават в рамките на нито една държава. Най-значимите сред тях са свързани с електронната търговия, фалшивата идентичност и инвестиционните измами. Скоростното разпространение и развитие на цифровите и интернет базираните технологии способстват за появата на множество нови и непознати досега рискове и заплахи за гражданите.³⁸

3.5.3. В допълнение ИСС обръща внимание, че навлизането на ИИ усложнява и повишава още повече изискването към гражданите да имат поне базисни дигитални умения, за да могат да защитават своите индивидуални данни, да могат обективно да се ориентират на кого биха ги предоставили, без от това да са застрашени физически, финансово или по друг начин.

3.5.4. ИСС още през 2010 г. настоява да бъде завършена т.нар. интегрирана информационна система на НЗОК, за да се осъществи необходимата връзка между пациента, лекаря и осигурителната система, което ще доведе до по-ефективно използване на обществените средства и ще намали до минимум фиктивните дейности и злоупотреби от страна на изпълнителите на медицинска помощ.³⁹ Своята тревога относно забавянето на цифровизацията в здравеопазването в България ИСС потвърди в още един свой акт през 2014 г.⁴⁰ Същевременно ИСС отбелязва със задоволство, че по времето на епидемията от КОВИД-19 в България частни фирми доброволно се заеха да осъществят необходимото проучване за създаване на електронна здравна платформа и с това допринесоха за ускоряване процеса на дигитализация в този много важен обществен сектор.

3.5.5. ИСС припомня, че независимо от детайлната регламентация в областта на киберсигурността инцидентите с изтичане на лични данни доказват необходимостта от преразглеждане на механизмите за контрол и обезпечаване на сигурността на информацията за гражданите и фирмите, съхранявана в държавните регистри и бази данни. От друга страна, според ИСС твърде строгите регулации за сигурността и защитата на данните в частния сектор „изтеглят“ инвестиции от иновациите във

---

³⁷ Резолюция „Предизвикателства пред българските граждани от рисковете на глобалната цифрова среда”.

³⁸ Резолюция „Предизвикателства пред българските граждани от рисковете на глобалната цифрова среда”.

³⁹ Становище на ИСС „Здравната реформа”.

⁴⁰ Становище на ИСС „Здравеопазването в България – проблеми и възможни решения”.

финансовия сектор към сигурността на данните и изпълнението на капиталовите изисквания за финансовите институции и посредници.⁴¹

- 3.5.6. ИСС счита, че пред ЕС и в частност пред България стои въпросът със защитата на потребителите и техните права при пазаруване от онлайн магазини, регистрирани извън ЕС. Основната причина е, че при тези пазарувания не действат защитите, които потребителят има при пазаруване в рамките на ЕС. В тази връзка ИСС акцентира върху важността на сключването на споразумения от страна на националните/европейските органи за надзор на пазара с подобни органи в трети страни, където преобладаващо са регистрирани онлайн магазини – Китай, САЩ и др., с оглед постигане на договорености за защита правата на потребителите, ползващи тези магазини.
- 3.5.7. ИСС настоява за прилагането на по-надежден контрол върху безопасността на продуктите, внасяни от търговци извън ЕС, което предполага по-широко сътрудничество с митническите власти, онлайн платформите, обучение на бизнеса и потребителите по въпросите на безопасността на продуктите и др.
- 3.5.8. В тази връзка ИСС обръща внимание на потенциала на новата програма „Цифрова Европа“ за периода 2021 – 2027 г. и призовава българските институции за активно разясняване на възможностите за участие на социалните партньори и организациите на гражданското общество.
- 3.5.9. Успешното развитие на интернет базирана икономика предполага развити системи за онлайн разплащания и високо доверие на потребителите в тях. ИСС констатира, че понастоящем България е на първо място по използване на кешови разплащания при доставката на продукти, поръчани онлайн, с 62% при средно за ЕС 18%.⁴²
- 3.5.10. Същевременно ИСС отчита големия потенциал на изкуствения интелект в областта на информацията и медиите, но подчертава, че ако не е регулиран, той може да има и неблагоприятно въздействие чрез разпространяване на фалшиви новини, създаване на информационни балони и експлоатиране на предразсъдъци, включени в алгоритмите на ИИ.

4. Възможности за развитие

- 4.1. Според ИСС дигиталната трансформация има потенциала да подобри производителността, както и живота и качеството на работните места, ако бъде

⁴¹ Становище на тема “Предизвикателства пред бизнеса в контекста на цифровизацията на икономиката“.

⁴² Consumer Conditions Scoreboard: Consumers at home in the Single Market, 2015.

придружена от стабилен микс от политики за приобщаващ и устойчив, задвижван от иновации растеж и от принципа за социална справедливост.

- 4.2. В този контекст ИСС приветства новото автономно Рамково споразумение за дигитална трансформация на европейските социални партньори, с което те заявяват подкрепата си за успешната интеграция на цифровите технологии на работното място, инвестициите в цифрови умения, актуализирането на уменията и непрекъснатата работоспособност на работната сила.
- 4.3. ИСС обръща внимание, че връзката между производителността на труда и ръста на работните заплати и сега е трудно уловима, а в процеса на дигиталната трансформация нейното установяване и регулиране ще се усложни още повече. В този контекст значение придобива дискусиата, която се води в ЕС, за т.нар. „базов доход“, като се отчитат специфични характеристики за отделните страни, но при ясна и обективна обща методология за определянето му.
- 4.4. ИСС подчертава, че новите форми на заетост изискват цялостно преосмисляне на социалноосигурителното и данъчното облагане като система (видове източници, субекти и финансови потоци). Реформите в тези системи, както и редица други проблеми на регулаторната среда трябва да се поставят като акцент в контекста на предстоящите обществени промени и дебати.
- 4.5. ИСС подчертава, че за да следват динамиката на дигитализацията, държавата и социалните партньори трябва да предложат на работниците и предприемачите подходящо обучение за всички възрастови групи и сектори чрез:
  - предоставяне на гаранция за обучение на всички работници и осигуряване на непрекъснато обучение на работното място и укрепване на системите за професионално образование и обучение, както и за работници на нестандартни работни места;
  - насърчаване на междудисциплинарни умения, включително фундаментални знания, дигитална грамотност, познавателни и социални умения;
  - осигуряване включването на нови квалификационни нужди в колективните споразумения за обучение и рамки за оценка, вкл. за електронно обучение;
  - разработване и прилагане на програми за подобряване на управленския капацитет за работа с цифрови технологии - например добри производствени практики, б-сигма, статистически модели; използване на облачни технологии и социални медии; осъществяване на продажби онлайн и електронно фактуриране;
  - разработване на ИТ стратегии и внедряване на нови бизнес модели.

- 4.6. ИСС подкрепя действията на ЕК за подсилване на Програмата за умения, която също има за цел да укрепи цифровите умения на хората, както и действията за подсилване на „Гаранцията за младежта“, в която специален фокус ще бъдат цифровите умения при ранните преходи в кариерата.
- 4.7. Предвид потенциала на изкуствения интелект ИСС оценява като изключително важни двата основни градивни елемента, заложи в Бялата книга за ИИ. На първо място е “екосистемата за високи постижения”, при която се мобилизира необходимият ресурс чрез партньорство между частния и публичния сектор по цялата верига за създаване на стойност. На второ място е „екосистемата на доверие“, която има за цел да разсее притесненията на гражданите да използват приложения с ИИ и да осигури на предприятията и обществените организации необходимата правна сигурност за иновации.
- 4.8. ИСС счита, че полезен инструмент е изграждането на мрежи за подкрепа на бизнеса и на платформи за сътрудничество между университетите, технологичните паркове и центрове за иновации⁴³ и бизнеса за насърчване на дигитализацията, обмяната на ноу-хау и трансфера на технологии, включително чрез система от ваучери за иновации в МСП, включително за прототипиране и тестване на технологични решения, която да се заложи като възможна схема в следващия програмен период на оперативните програми.⁴⁴
- 4.9. Интернет на нещата⁴⁵ (Internet of things) ще свърже „всичко“ във виртуална и реална среда. ИИ от своя страна дава възможност за обработка и анализ на големи бази данни (Big Data) и за прилагане на автоматизирани (роботизирани) решения. ИСС отбелязва, че възможностите, предоставяни от дигиталната трансформация, използването на ИИ, Интернет на нещата и блок-веригите, могат да се приложат при градоустройственото планиране, разработването и внедряването на интелигентни транспортни и енергийни системи, здравеопазването и социалните услуги, в земеделието, образованието и пр.
- 4.10. ИСС подкрепя призива на Европейския парламент за създаване на силен набор от права за защита на потребителите в контекста на изкуствения интелект и автоматизираното вземане на решения. Също така според ИСС е необходима схема за оценка на риска за изкуствения интелект и автоматизираното вземане на решения и общ подход на ЕС, който да допринесе за гарантирането на ползите от тези процеси и за смекчаването на рисковете в целия ЕС.

---

⁴³ Innovation Hubs - <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/digital-innovation-hubs-tool>.

⁴⁴ Подробно за политиката на ЕК за ваучери за ИКТ иновации <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/ict-innovation-vouchers-scheme-regions>

⁴⁵ Проект на Национална програма „Цифрова България 2025“.

- 4.11. Според ИСС е необходимо Европа да инвестира в свързаността, дълбоките технологии и човешкия капитал, а също и в интелигентните енергийни и транспортни инфраструктури. Само в сферата на дигиталната инфраструктура и мрежи недостигът на инвестиции в ЕС възлиза на 65 милиарда евро годишно. Провеждането на реформи и увеличаването на инвестициите в НИРД и внедряването на технологични разработки може да доведат до кумулативен допълнителен ръст от 14% на БВП до 2030 г.
- 4.12. Предприемането на бързи действия (например посредством увеличаване на инвестициите и приемане на необходимите мерки до 2022 г. вместо до 2025 г.) ще доведе до допълнително увеличение с 3,2% на БВП и ще има благотворен ефект върху създаването на работни места до 2030 г. Това е социално-икономически стимул, който Европа не може да си позволи да не използва.
- 4.13. При използване на публични финансови ресурси, включително от Иновационния фонд и националните оперативни програми, особено тези в ресора на Министерството на икономиката, е препоръчително като задължителен елемент в оценките на проектните предложения да се включи ИТ компонент и оценка на иновационния капацитет на предприятието с инструмент, отговарящ на Европейския стандарт за иновативно управление (CEN/TS 16555-1).

(п)

Проф. д-р Лалко Дулевски

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ